

Lovforslagets paragraffer og spørgsmålet om dets overgang til tredje behandling satte til forhandling under ét.

Mørk: Jeg kan anbefale lovforslaget til vedtagelse.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets §§ 1-134 og dets overgang til tredje behandling.
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg stiller forslag om, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse imod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om ændringer i lov om lønninger, pensioner m. v. til statens tjenestemænd.

(Første behandling findes i tidenden sp. 3691).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Formanden: Sammen med denne sag foretages den følgende sag på dagsordenen, nemlig:

Anden behandling af forslag til lov om ændring i lov om pensioner, der er fastsat i henhold til de før 1. april 1958 gældende lønnings- og pensionslove.

(Første behandling findes i tidenden sp. 3692).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagene sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Der foretoges først afstemning vedrørende forslag til lov om ændringer i lov om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd.

Lovforslagets §§ 1 og 2 og dets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg stiller forslag om, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse imod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Man gik derefter til afstemning vedrørende forslag til lov om ændring i lov om pensioner, der er fastsat i henhold til de før 1. april 1958 gældende lønnings- og pensionslove.

Lovforslagets tekst og dets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg stiller forslag om, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse imod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om ændring i lov om valg til folketinget.

(Første behandling findes i tidenden sp. 919, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 905).

Der var stillet 2 sæt ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslagene og spørgsmålet om overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Per Hækkerup: Som det fremgår af betænkningen, foreslår flertallet, at det foreliggende lovforslag deles i to lovforslag, således at det ene af disse med de dertil stillede ændringsforslag gennemføres nu, medens behandlingen af det andet lovforslag standses, og at sagen vises tilbage til udvalget. Det drejer sig om det forslag, der vedrører en omlægning af kredsene. Der var i det oprindelige lovforslag stillet nogle enkelte forslag om kredsomlægninger, men i udvalget var vi af den opfattelse, at vi også på andre områder — først og fremmest for Københavns og Københavns amts vedkommende — ville være nødt til under hen-

[Per Hækkerup.]

syn til den vældige befolkningsforskydning også at se på en omlægning af kredsene, og da det er et arbejde, som ikke kan afvikles i løbet af meget kort tid, besluttede udvalget at fortsætte arbejdet på dette område og så til gengæld gennemføre de forholdsvis få ændringer, som den højtærede indenrigsminister ønskede at få igennem nu, inden folketinget på et eller andet tidspunkt tager sommerferie.

De ændringer, som udvalgsflertallet foreslår, er for de flestes vedkommende ikke særlig revolutionerende. Dels er der tale om en lille ændring i valgretsbetingelserne, dels er der tale om en forhøjelse af det vederlag, der skal ydes de tilfornordnede vælgere, og dels er der en bestemmelse om, at ingen kan være stiller for mere end ét parti. Det forekommer os naturligt, at disse ændringer gennemføres.

Det punkt, hvor vanskelighederne har været størst, har været spørgsmålet om den såkaldte spærreregul. Her har udvalget ligeledes delt sig i et flertal og et mindretal, men medens flertallet, for så vidt angår delingen af lovforslaget, rummer alle udvalgsmedlemmerne fra det socialdemokratiske parti, det radikale venstre og socialistisk folkeparti, består det andet flertal vedrørende spærrereglen af de samme medlemmer minus det ærede medlem hr. Holger Eriksen, som ikke har kunnet tilslutte sig ændringsforslaget.

Jeg synes, at man om den lempelse af spærrereglen, som udvalgsflertallet her foreslår, har lov til at sige — det forekommer i hvert fald mig at være tilfredsstillende — at der, efter hvad jeg har forstået, i hele udvalget er enighed om, at der må være en eller anden form for spærreregul. Jeg har forstået, at også de to partier, som ellers i den offentlige debat mest har vendt sig imod den gamle spærreregul, principielt anerkender, at der må være en spærreregul. Spørgsmålet er så, hvorledes denne spærreregul skal være.

Det foreslås, at der i den gældende ordning sker to ændringer. Vi går for det første bort fra den faste regul om 60 000 stemmer og erstatter den med en procentregul, nemlig 2 pct. af de afgivne stemmer. Det vil, sådan som vælgerskaren er i dag og med den tilslutning, vi kan forvente til folketingets

valg, betyde en nedsættelse af det krævede antal stemmer med henimod en halv snes tusinde, men det er klart, at 2 pct.s reglen formentlig i løbet af et par valg i realiteten kommer til at betyde det samme, som 60 000 stemmers reglen betyder i dag. Det er derfor efter min opfattelse ikke nogen særlig revolutionerende ændring, men der er dog en vis lempelse i forhold til de gældende bestemmelser.

Den anden ændring, vi foreslår det høje ting at vedtage, gælder den anden spærreregul, den, der nu kræver, at et parti skal have et antal stemmer i hvert af de tre afstemningsområder, der svarer til det antal stemmer, som gennemsnitlig går på et kredsmandat i hvert af disse tre områder. Denne regul foreslås ændret derhen, at et parti ikke nødvendigvis skal have dette stemmeantal i alle tre områder, men kun i to af de tre områder. Hvorvidt denne ændring i praksis vil betyde nogen virkelig lempelse af den gældende regul, kan det nok være vanskeligt at vurdere.

Jeg havde det indtryk under udvalgsforhandlingen, at vi måske kunne være nået til enighed med oppositionen, hvis regeringspartierne kunne have givet tilslutning til kun at gennemføre den ene lempelse af spærrereglerne, nemlig ændringen fra de 60 000 stemmer til de 2 pct., men havde opretholdt den gældende bestemmelse om, at man skulle have et antal stemmer i hvert af de tre områder svarende til et kredsmandat i området. Hvis vi havde ladet ændringsforslaget om, at det kun skulle gælde for de to af områderne, falde og havde bibeholdt den gældende regul om de tre områder, havde jeg det indtryk, at vi kunne være nået til enighed med oppositionen. Jeg skal ikke lægge skjul på, at mit parti gerne havde set, at vi var nået til en sådan enighed, men vor regeringspartner, det radikale venstres repræsentant i udvalget, mente at måtte stå fast på, at også den anden lempelse blev gennemført, og det har vi i mit parti bøjet os for, dog med undtagelse af det ærede medlem hr. Holger Eriksen. Jeg må erkende, at jeg ikke synes, der er nogen særlig stor forskel på regeringens opfattelse og oppositionens opfattelse, og jeg undrer mig en lille smule over, at denne lille forskel skulle være tilstrækkelig til, at vi her skal diskutere på

[Per Hækkerup.]

basis af en flertalsudtalelse og en mindretalsudtalelse, men nu ligger det altså sådan, og mit parti har som sagt med undtagelse af det ærede medlem hr. Holger Eriksen fastholdt det ønske, som især det radikale venstre førte frem.

Jeg ved godt, at oppositionen bebrejder socialdemokratiet, at vi ved at gennemføre disse lempelser i spærrereglerne fraviger den gentlemanaftale, som blev til under grundlovsforhandlingerne, og som jeg forstår dengang bidrog til at lette forhandlingerne om grundlovens udformning. Man kan naturligvis altid diskutere, hvor længe en sådan aftale skal være bindende. Nu er der gået 8 år, siden denne gentlemanaftale blev sluttet mellem socialdemokratiet og de to store oppositionspartier. Vi har ikke ment, den kunne være så absolut bindende for os, at vi ikke kunne gå ind i forhandlinger om de beskedne lempelser af spærrereglerne, der her er tale om. Jeg vil også gerne fremhæve, at det ikke var således, at aftalen fra 1953 mellem socialdemokratiet og de to oppositionspartier i den forstand var en fast og bindende aftale. Jeg kan i hvert fald ikke mindes, den var fæstet på papiret eller var indgået under så absolut bindende former, som oppositionspartierne synes at have opfattet den. Det er rigtigt, at det ærede medlem hr. Holger Eriksen, som dengang på mit partis vegne førte forhandlingerne med oppositionspartierne, for sit eget vedkommende mener, at han må være bundet af denne aftale, men [mit parti har altså ikke ment, at vi ikke kunne fravige den, og vi har da også under forhandlingerne her drøftet spørgsmålet om en ændring med oppositionspartierne, men naturligvis gjort det på sædvanlig manér i udvalget.

Jeg vil altså gerne på flertallets vegne anbefale også denne sidste ændring af valgloven vedrørende spærrereglerne til vedtagelse, idet jeg gentager, at vi ser sådan på sagen, at der er tale om forholdsvis beskedne ændringer i spærrereglerne, og at der samtidig sker en fastlæggelse af spærrereglerne med tilslutning også af de partier her i salen, som ellers tidligere har vendt sig mod en spærreregel, og det forekommer mig at være værdifuldt, at der er denne principielle enighed om, at der må være en eller anden form for spærreregel.

Mit parti er parat til at gå videre i overvejelserne af og drøftelserne om en hel omlægning af systemet med tillægsmandater, og den omstændighed, at vi nu gennemfører en lempelse af spærrereglen, blokerer på ingen måde vor deltagelse i forhandlingerne om en fuldstændig omlægning af tillægsmandatsystemet. Vi er parat til at være med i overvejelserne heraf i det fortsatte arbejde i udvalget.

Med disse bemærkninger skal jeg anbefale de stillede ændringsforslag.

Harald Nielsen: Venstre står meget uforstående over for, at denne ændring af valgloven skal gennemføres som hastesag. Da lovforslaget var til første behandling, måtte vi forstå af fremsættelsen, at her ikke var noget, der hastede; nu skulle vi have lejlighed til at kulegrave valgloven og alle de problemer, den rejser. Herunder gjorde venstre opmærksom på, at vi meget vel kunne tænke os at være med til at afskaffe den nugældende spærreregel ved ganske simpelt at afskaffe tillægsmandaterne, således at man kun arbejdede med kredsmandater. Efter de oplysninger, vi har fået i udvalget, synes der da også at være udmærket udsigt til, at hvis man slår nogle amter sammen og holder valg i noget større områder, ændrer lidt ved den devisor, hvorefter mandaterne fordeles, og måske også ændrer lidt ved den gældende regel om hensyntagen til de tyndtbefolkede egne, kan man nå frem til en valglov, der tilgodeser forholdsmæssigheden på en rimelig måde, og dermed til at afskaffe tillægsmandaterne og følgelig også 60 000 stemmers spærreregl.

Således måtte vi forstå at det lå, men nu får vi pludselig besked om, at der som en hastesag, inden folketinget tager ferie, skal gennemføres en ændring af denne spærreregel; alene af den grund må vi være imod. Vi mener ikke, vi er færdige med arbejdet; vi mener ikke, vi er færdige med den undersøgelse, vi skulle have med hensyn til spørgsmålet om afskaffelse af tillægsmandaterne, og vi kan derfor ikke være med til på nuværende tidspunkt at ændre noget som helst ved spærrereglen, som venstre finder er meget mild, og som heller ikke har betydet den mindste hindring for, at nye partier kunne bane sig vej ind i folketinget; det ligger jo klart for alle.

[Harald Nielsen.]

Naturligvis måtte vi gøre opmærksom på, at der forelå en gentlemanaftale om, at de tre partier, der havde lavet denne spærregel, også måtte være enige om, hvis den skulle ændres, hvorledes det skulle ske. Nu siger socialdemokratiets ordfører, det ærede medlem hr. Per Hækkerup, at det altid kan være undergivet diskussion, hvor længe en sådan aftale gælder. Ja, det ved jeg ikke; der blev ikke dengang sat nogen tidsfrist; der blev ikke dengang, så vidt jeg erindrer, sagt noget til os om, at denne aftale var noget, der kun skulle gælde for et vist stykke tid, men ikke længere tid fremover. Det skal jeg imidlertid ikke fortabe mig yderligere i. Det er rigtigt, som det ærede medlem hr. Per Hækkerup siger, at da vi kom til forhandling om en ændring, havde venstre ikke noget imod at gå over til en procentregel i stedet for reglen om de 60 000 stemmer. Det er også rigtigt, at vi tilbød, at hvis man ville stryge den mærkelige bestemmelse om, at hvis et parti i to af områderne har opnået gennemsnitsstemmetallet for et mandat, er der adgang til at få del i tillægsmandaterne. Jeg har aldrig været begejstret for denne regel; det er en mærkværdig ordning at sige, at først sætter vi et tal på 60 000 — nu et procenttal — og hvis det ikke lykkes for jer ad den vej at få tillægsmandater, skal I have en chance i valglotteriet, så I eventuelt kan få dem lidt billigere. Jeg syntes, det var rimeligt, hvis man endelig skal ind på en procentregel, at man ganske simpelt sagde: hvis I kan tage et kredsmandat et sted i landet, har I adgang til tillægsmandater; hvis I kan tage 2 pct. af de stemmeberettigede, har I også adgang til tillægsmandater. Det var i hvert fald en ændring, som vi meget gerne havde været med til.

Som sagt, jeg skal ikke ved denne lejlighed holde nogen lang tale og genoplive den diskussion, vi har haft om betimeligheden af en spærregel og alt, hvad der knytter sig dertil. Jeg skal ganske kort sige, at vi ikke kan være med til den deling af

lovforslaget, som nu finder sted, og vi kan heller ikke være med til at gennemføre den spærregel, som man nu foreslår. Vi synes, man skulle holde sig til det tilsagn, man gav ved første behandling, og give god tid til en gennemgang af hele valgloven, så vi kunne få en revision, der kunne tiltrædes fra alle sider forhåbentlig, og som helt afskaffede tillægsmandaterne, hvorved den spærregel, som vi nu har, ville blive overflødig.

Poul Sørensen: Også inden for det konservative folkeparti vakte det stor forundring, at man nu ville presse en ændring af valgloven igennem, som vi overhovedet ikke kan se har nogen berettigelse på nuværende tidspunkt.

Ved første behandling drøftede vi valgloven ud fra det synspunkt, at vi selvfølgelig ønskede at medvirke til den 21 års valgretsalder. Det er klarlagt igennem, og alt det andet stof kunne så ligge tilbage til en virkelig grundig undersøgelse. Ganske ejendommeligt skete der så en vending under udvalgsbehandlingen. Den socialdemokratiske ordfører ved første behandling havde klart og tydeligt angivet sit standpunkt, der vel var så stærkt, som man overhovedet kunne forlange det, men nu viser det sig, at den socialdemokratiske del af udvalget vil støtte de ændringsforslag, som de mindre partier har fremført, om en ændring af den nugældende spærregel.

Jeg skal om selve dette princip henvise til de synspunkter, jeg på mit partis vegne gjorde gældende ved lovforslagets første behandling, men jeg vil dog gerne stille det spørgsmål til den ærede nuværende ordfører for socialdemokratiet: hvad er motiveringen for, at man har forladt det oprindelige standpunkt? Må jeg ud af det, der er sket, drage den konklusion, at socialdemokratiet som parti har ændret standpunkt og også fremefter vil være at finde på den linje, som kræver en blidere form, en lettere måde at komme i betragtning på, når det gælder fordelingen af tillægsmandaterne?

[Poul Sørensen.]

Jeg er vel klar over, at vi i udvalget behandlede synspunkter, hvis virkeliggørelse kan føre til en ændring af valglovens grundlag, så tillægsmandaterne bliver overflødiggjort, men her vil jeg gerne spørge den ærede ordfører for socialdemokratiet: er det et principielt standpunkt, som socialdemokratiet nu har taget, eller hvad er grunden til — hvis man må være så fri at spørge — at socialdemokratiet pludselig er vendt om?

Der eksisterer en aftale mellem de tre partier fra 1953. Den var ganske klar, og jeg har også forstået, at i hvert fald det ærede medlem hr. Holger Eriksen klart og tydeligt har tilkendegivet, at således er det, og at han vil respektere denne aftale, men hans parti som sådant ønsker ikke at respektere den i øjeblikket. Selvfølgelig er der ikke noget juridisk bindende ved aftalen. Det er en aftale, som man nu og da træffer dem, når man med tryghed skal kunne arbejde sammen i partier, som måske til daglig ikke har fælles politiske hovedretningslinjer. Jeg ville meget beklage, om den form for aftaler fremtidig faldt bort.

Jeg er blevet meget usikker over for de mundtlige løfter, man får. Dette er ganske vist en aftale, der stammer lige fra 1953, men vi har set for ikke så mange år siden, hvorledes det f. eks. gik med den aftale, man havde om udvalgsformandspladserne. Uden på nogen måde at opfordre til det fra oppositionspartiernes side fik vi lige efter valget en henvendelse fra den højtærede statsminister, som meddelte os, at han over for de to oppositionspartier, venstre og de konservative, ville respektere den gamle aftale om, at partierne, når de stillede forslag, ville få formandspladserne i udvalgene og dermed ledelsen af det arbejde, som de ønskede man skulle forsøge at føre gennem tinget. Det er altså kun få måneder siden, at statsministeren uopfordret henvendte sig til mig om denne sag.

Kort tid efter blev den fraveget, uden at der blev meddelt noget, og vi så, hvorledes socialdemokratiet marcherede ind i et valgsværelse og meddelte, at aftalen var faldet bort, og det ville også gælde i fremtiden. Det er naturligvis juridisk tilladt at gøre det — absolut — men jeg nævner det som en ting, der kan forårsage vanskelig-

heder ved det samarbejde, der så ofte tales om også fra regeringens side. Jeg har gerne villet bringe dette i erindring, nu da vi står over for, at den aftale, som man om spærrereglen havde truffet mellem de 3 partier, ikke respekteres. Vi har altså eksempler fra den nyere tid på, at sådanne aftaler meget hurtigt kan forlades, oven i købet uden at man får meddelelse om det.

Herudover har jeg ikke mange bemærkninger at gøre til det foreliggende lovfor-slag. Jeg kan sige, at der er enkelte i vort parti, som har en anden mening om spærrereglen end den, jeg på partiets vegne har givet udtryk for, men de vil selv begrunde deres standpunkt.

Det er de små partier, som har arbejdet for den foreslåede ændring. Vi ved, hvor meget det radikale parti har arbejdet for denne ændring. Før i tiden arbejdede den kommunistiske gruppe også meget stærkt herfor, og de vil antagelig føle sig veltilpas ved det, der sker; i alt fald ved vi, at deres efterfølgere her i tinget, socialistisk folkeparti, har samme indstilling, idet de har arbejdet stærkt i udvalget for at få denne ændring gennemført så omgående og hovedkuld, som vi nu er ved at gøre det.

Jeg kan ikke tilbageholde min forundring over, at medens vi ved første behandling af det ærede medlem hr. Aksel Larsen fik at vide, at en spærreregul faktisk var grundlovsstridig, er det ærede medlem nu medforslagsstiller til ændringsforslaget vedrørende spærrereglen, en spærreregul, der efter vor mening er for svag. Det er jo en ret ejendommelig stilling.

Jeg kan altså meddele, at vi er imod, at man forcerer denne sag frem på nuværende tidspunkt, og vi kan ikke medvirke til at gennemføre den i det høje ting.

Baunsgaard: Jeg kan på det radikale venstres vegne meddele, at vi tilslutter os de af flertallene stillede ændringsforslag og vil stemme for dem alle.

Det er klart, at ændringsforslaget om en lempelse af spærrereglen må være det, som her ved anden behandling giver særlig anledning til bemærkninger, og det kan da heller ikke forbavse hverken mig eller formentlig nogen anden, at venstre og de konservative vender sig, som sket er, imod denne lempelse af spærrereglen.

[Baunsgaard.]

Jeg finder dog anledning til lige at gøre opmærksom på, hvordan den nuværende regel virker, for det er oprigtig talt en smule ejendommeligt at bemærke den omhu, de ærede medlemmer hr. Harald Nielsen og hr. Poul Sørensen lægger for dagen for at understrege de uheldige ting, der kan være i den nuværende valglov, disse små mærkværdigheder, der kan forekomme rundt omkring, medens man tilsyneladende fuldstændig accepterer den omstændighed, at stemmer afgivet på et parti kan betyde et mandat til et parti af en helt modsat opfattelse. Jeg må måske minde om, at venstre i dag sidder inde med et mandat på stemmer, der er afgivet på retsforbundet. Det er muligt, at venstre finder det i sin orden; jeg gør det oprigtig talt ikke. Sådant virker valglovens spærregel, og den har også i sin tid bevirket, at stemmer afgivet på de uafhængige betød en kommunist i folketinget. Nu kan man mene om de to partier, hvad man vil, men det har næppe været meningen, da de folk i Århus stemte på de uafhængige. Derfor må jeg sige, at det forekommer mig ærlig talt ejendommeligt, at man nærer en sådan omhu for forskellige små mærkværdigheder i valgloven, men fuldstændig accepterer sådanne resultater.

Det ærede medlem hr. Per Hækkerup sagde rigtigt — og det har jeg ikke noget imod at understrege — at det er det radikale venstre, der gennem mig i udvalget særlig har arbejdet for den foreslåede lempelse. Man kan så indvende, at den ikke helt vil afskaffe de urimeligheder, jeg har nævnt; men det udtrykker jo heller ikke det radikale venstres principielle stilling. Vi har imidlertid den opfattelse, at den nu foreslåede lempelse af spærreglen, hvorefter ca. 48 000 stemmer i hele landet mod hidtil 60 000 i hvert fald vil give et mandat, er at foretrække, når vi ikke kan få gennemført vor rent principielle indstilling: at stemmer til et mandat skulle give et mandat. Man kan sige, at en vis urimelighed stadig vil bestå, og det indrømmer jeg, men der er dog særlige ting, som gør denne form mere tiltalende for mig, idet jeg finder, at en procentregel som den foreslåede, 2 pct. af de afgivne stemmer, også ud fra en almindelig betragtning er heldigere end et eller andet tilfældigt tal nævnt i valgloven.

Så er der endvidere den ændring, som går ud på, at hvis man opnår et antal stemmer svarende til, hvad der gennemsnitligt kræves til et kredsmandat i 2 af de 3 valgområder, landet er opdelt i, får man andel i tillægsmandater. Hidtil har man skullet have det gennemsnitlige tal for et kredsmandat i alle 3 områder. Det er muligt, at det ærede medlem hr. Per Hækkerup har ret i, at det ikke betyder nogen væsentlig lettelse — det er svært at afgøre — men det kan ikke afvises, at der f. eks. kunne tænkes et parti med en ikke helt ubetydelig tilslutning i distrikterne uden for hovedstadsområdet, men uden en tilsvarende tilslutning i hovedstadsområdet. Jeg tør ikke afvise, at noget sådant kunne ske. Det er også en lettelse, og jeg tager den altså for det, den er: en lempelse i valgloven i retning af det, som vi finder mere rimeligt.

Jeg noterede mig, at det ærede medlem hr. Poul Sørensen gentagne gange med nogen indignation i stemmen slog fast, at dette var altså en indrømmelse til de små partier, og jeg forstod, at det ærede medlem er imod at gøre indrømmelser til små partier. Det kan man jo tage til efterretning, og det gør jeg også. Jeg tager det som en indrømmelse til det rigtige i det radikale venstres synspunkt, og jeg forstår, at det er det ærede medlem hr. Poul Sørensen inderligt imod at skabe sådanne forhold, at en rimelig tilslutning i befolkningen til et synspunkt får repræsentation i tinget. Dér ser vi altså forskelligt på det, og det forbavser mig ikke, at denne forskel stærkest blev understreget af det ærede medlem hr. Poul Sørensen; sådan har det ofte været mellem radikale og konservative — og jeg har intet at indvende derimod.

Jeg lagde med interesse mærke til, at det ærede medlem hr. Poul Sørensen sagde, at der også var medlemmer i det konservative parti, som havde en anden opfattelse. Jeg minder om, at jeg ved første behandling kunne citere en leder i Dagens Nyheder, hvori der gjordes opmærksom på, at spærregelens rimelighed aldrig var blevet accepteret af befolkningen. Jeg tror, det er rigtigt, og jeg er egentlig glad for, at der i befolkningen er så stor forståelse af demokratiets principper, at man med rette kan skrive sådan i Dagens Nyheder.

[Baunsgaard.]

Med disse bemærkninger kan jeg anbefale at stemme for de foreslåede ændringer, og jeg opfordrer specielt til, at man stemmer for den foreslåede lempelse af valglovens spærreregulering.

Aksel Larsen: Det er jo sådan, at en meget omfattende revision af valgloven er nødvendig, bl. a. fordi kredsinddelingen i Danmark slet ikke længere modsvarer, hvad der burde kræves af en kredsinddeling.

Der er en hel mængde andre problemer i valgloven, der bør gennemgås meget omhyggeligt og antagelig ændres, og det har der ikke været tid til, siden vi havde lovforslaget til første behandling. Der vil ikke blive tid til det, inden vi slutter vort arbejde i det, man kalder denne omgang. Det vil sige, at vi bliver nødt til at fortsætte arbejdet i udvalget sommeren igennem; det vil sige, at vi muligvis bliver nødt til at genoptage det, når folketinget er trådt sammen i det nye folketingsår i oktober. Derfor kan vi altså ikke gøre arbejdet færdigt ved denne lejlighed.

På den anden side er der en del mindre ændringer, som vi anser det for nødvendigt at få gennemført nu, ikke fordi jeg tror, der bliver praktisk brug for det, men der eksisterer jo altid en teoretisk chance for, at der kan komme folketingsvalg, og vi kan ikke have, at der står fuldkommen urimelige ting i valgloven, hvis der skulle komme folketingsvalg. Det er derfor, udvalgets flertal går ind for, at man må have visse ændringer gennemført nu, og det er derfor, jeg har tilsluttet mig dette, sådan at det, jeg vil kalde den mere omfattende og indgribende gennemgang af valgloven, den større revision, må vente til senere. Det kan gennemføres i løbet af et lille års tid; længere tror jeg ikke man skal udskyde det.

Om det, som jeg vil kalde de mere tekniske ændringer, er der ingen grund til at sige noget særligt nu. Det, diskussionen drejer sig om, er den af et flertal foreslåede ændring i valglovens spærreregulering, som et mindretal modsætter sig.

Tillad mig først at sige, at jeg forstår ikke den bedrøvelige og begrædelige tone, hvormed venstre og de konservative beklager sig over, at nu svigter socialdemokratiet den aftale, der aldrig burde have været

indgået i 1953. En ting er, at aftalen aldrig burde være indgået, et andet er, at man kan da vel ikke forestille sig, at enhver aftale, der indgås — formodentlig mundtligt — i en konkret politisk situation, skal gælde til evig tid. Hvis jeg ikke tager meget fejl, blev der mellem socialdemokratiet og det daværende venstre truffet visse politiske aftaler i forrige århundrede. Jeg kan ikke tænke mig, at nogen vil komme — det være sig fra socialdemokratisk hold eller fra venstres side — og pukke på, at disse aftaler gælder den dag i dag, for de er én gang truffet og må aldrig nogen sinde forsvinde. Vi har haft 2 valg siden 1953; det burde have været tilstrækkeligt, og hvis ikke det er tilstrækkeligt, er det vel sådan, at en aftale kan opsiges; sådan er det i hvert fald visse andre steder dels i forretningsverdenen, dels i fagbevægelsen. Jeg kan ikke begribe, man vil forsøge at pukke på en forældet aftale og sige, at det er virkelig yderst forkasteligt, at socialdemokratiet nu svigter den. Jeg kunne forstå det, hvis man havde regulære saglige argumenter for, at de spærreregler, der blev indført i 1953, burde bibeholdes, men jeg er ikke blevet præsenteret for sådanne regulære saglige argumenter.

Det ærede medlem hr. Poul Sørensen siger, at det er jo et ønske fra de små partier her i salen, man har imødekommet med den lempelse, der nu foreslås. Det skal i hvert fald forstås med et vist forbehold. Det er ganske rigtigt, at det, man kalder de små partier her i salen, har forlangt lempelse i spærrereglen og spærrereglens afskaffelse overhovedet. Men i hvert fald de små partier — eller de partier, der i øjeblikket regnes til de små, og som har haft adgang til at deltage i udvalgsarbejdet — har vist ingen grund til at ønske de nuværende spærreregler ændret eller lempet af hensyn til sig selv, så man må ikke forstå det sådan, at vi opfatter det som en større indrømmelse, man har givet os, en indrømmelse, der kan gavne os ved et kommende valg.

Nej, uanset om valget måtte komme snart eller senere, går det såmænd nok, hvad enten man har den ene eller den anden spærreregulering. Det, spørgsmålet efter min mening drejer sig om, er, hvorvidt man bør bibeholde den udemokratiske

[Aksel Larsen.]

spærreregul, der ved den omtalte aftale blev indføjet i valgloven af 1953, eller man skal lempe den, eller om man eventuelt helt skal lade spærrereglen falde og bringe valgloven i overensstemmelse med Danmarks Riges Grundlov. Jeg har gjort mig til talsmand for det sidste. Jeg har givet udtryk for, at valgloven bør stemme overens med grundlovens § 31, stk. 2:

„De nærmere regler for valgrettens udøvelse gives ved valgloven, der til sikring af en ligelig repræsentation af de forskellige anskuelser blandt vælgerne fastsætter valgmåden, herunder hvorvidt forholdstalsvalgmåden skal føres igennem i eller uden forbindelse med valg i enkeltmandskredse.“

Ja, det er en knudret formulering, men indholdsmæssigt og juridisk kan der ikke være tvivl om, hvad der står i denne grundlovsparagraf: der skal være forholdstalsvalgmåde, og der skal være en ligelig repræsentation for de forskellige anskuelser blandt vælgerne; det skal sikres. Det er der ikke med den valglov, vi har, og det har vi jo fået demonstreret ved adskillige eksempler; det ærede medlem hr. Baunsgaard var inde på det.

Hvis vi nu tænkte os, at det ændringsforslag til valgloven, der antagelig bliver vedtaget nu, havde været vedtaget noget tidligere, sådan at valgloven havde haft den skikkelse forud for valget i 1960, ville socialdemokratiet have fået 2 mandater færre, det radikale venstre havde fået 1 mandat færre og venstre fået 1 mandat færre, medens retsforbundet ville have fået 4 mandater. Jeg hørte ikke alt for nøje efter hvert enkelt ord, det ærede medlem hr. Baunsgaard sagde, men jeg hørte dog, at han vidste ikke, om venstre befandt sig godt ved at sidde på retsforbundets mandat. Jeg ved heller ikke, om de radikale befinder sig godt ved at sidde på retsforbundets mandat. Men man må også tage i betragtning, at der var et andet parti, som havde i hvert fald 27 000 stemmer, strøget mål stemmer til 2 mandater, og de må også være okkuperet af andre partier. Jeg har ikke fået nogen beregning over, hvilke partier der sidder på disse to mandater, men det er egentlig heller ikke stemmende med grundloven.

Jeg er i visse henseender noget af en bureaukrat. Jeg synes, at når man skriver i grundloven, at der skal være en ligelig repræsentation, bør der være en ligelig repræsentation. Det vil jeg helst have. Men kan jeg ikke få en ligelig repræsentation, vil jeg have en så ligelig repræsentation som muligt, og i hvert fald vil jeg have de nuværende spærreregler afskaffet. Kan jeg ikke få spærrereglerne helt afskaffet, så vil jeg have dem lempet så meget som muligt. Det betyder ikke, at man totalt blot kan afskaffe alle de spærreregler, der står i den pågældende paragraf i valgloven. Så ville vi nemlig på grund af valglovens øvrige udformning få det forhold, at et parti, der måske kun havde stemmer til, skal vi sige et halvt mandat, alligevel kunne få et fuldt mandat i folketinget, fordi der er noget, der hedder, at den største rest skal have det sidste mandat. Det må man naturligvis så se på, hvis man indfører en valglovsparagraf om absolut ligelig repræsentation i forhold til de afgivne stemmer.

Under alle omstændigheder, jeg havde helst set, at man havde bragt valgloven helt i overensstemmelse med grundloven, men jeg har ganske vist erklæret, at jeg føler mig så temmelig tilfredsstillet, hvis vi når tilbage til den valglov, vi havde før 1953, som ingen mig bekendt har angrebet som udemokratisk, og hvorom ingen har sagt, at den strider mod grundloven. Den gav ikke sikkerhed for, at et parti, der i hele landet havde stemmer til et mandat, også kunne få det, men den gav en sandsynlig sikkerhed for, at et parti, der overhovedet havde nogen som helst rimelig tilslutning blandt vælgerne, også ville blive repræsenteret i folketinget. Der kan jeg måske have lov til at henholde mig til mine egne erfaringer. Jeg kom ind i folketinget i 1932, og dengang var valgloven jo sådan — det var den lige til 1953 — at hvis man blot i et af landets 3 områder havde stemmer nok til et gennemsnitsmandat for hele landet, så kunne man få del i tillægsmandaterne. Dengang jeg var opstillet, havde partiet i hovedstadsområdet akkurat 6 stemmer over dette gennemsnitsminimum, og dermed var adgangen til et tillægsmandat sikret, og så blev jeg valgt. Derpå havde partiet i landet som helhed så mange stem-

[Aksel Larsen.]

mer, at det havde 2 stemmer mere, end de konservative havde som — om jeg så må sige — den største rest. Hvis det kommunistiske parti i 1932 havde fået 3 stemmer mindre i hele landet, havde det kun fået 1 mandat, og de konservative havde fået et mandat mere.

Det var formodentlig et held, som kun sker i dansk politisk historie én gang. Det ville omtrent svare til, at man vandt den store gevinst i lotteriet og en tolvter i tipning på samme dag, men sådan var altså valgloven dengang. Jeg synes, at hvis man kunne få sådanne betingelser opfyldt, behøvede man ikke at forlange mere, og derfor har jeg undersøgt, om der var mulighed for at få tilslutning til at føre valglovens bestemmelser i den pågældende paragraf tilbage til formuleringen af 1920. Dette har alle andre partier imidlertid afvist, og så har jeg anset det for ganske overflødigt at belemlre folketinget med at stille et særligt ændringsforslag herom og har hellere villet arbejde for, at man i hvert fald fik lempet noget ved de nugældende spærregler.

Dette er foreslået af et flertal, og det er ikke nogen stor lempelse. Dog må man ikke se bort fra, at hvis man går bort fra de hidtil krævede 60 000 stemmer og i stedet forlanger, at man skal have 2 pct. af alle afgivne stemmer, kommer man i hvert tilfælde indtil videre en halv snes tusinde stemmer ned. Hvis vi fortsætter med den regel i en årrække, vil 2 pct. af de afgivne stemmer naturligvis nok nærme sig de 60 000 stemmer, men det er i hvert tilfælde i øjeblikket en lempelse.

Formentlig er det en betydelig større lempelse i praksis, at det bestemmes, at hvis et parti i de to af de tre områder har stemmer nok til et kredsmandat i vedkommende område, kan det blive repræsenteret i folketinget ved at få del i tillægsmandaterne. Det vil betyde, at et parti, naturligvis under gunstige forhold, hvis dets stemmer er fordelt på den bedst mulige måde, kan komme ind i folketinget, når blot det har 40 000 stemmer.

Ved sidste valg kostede et kredsmandat i de jyske områder omkring 15 000 stemmer, på øerne omkring 20 000 stemmer og i Københavnsområdet ligeledes omkring

20 000 stemmer. Hvis vi altså tænkte os, at et parti i Jylland havde stemmer nok til et gennemsnitskredsmandat her og derpå i et af de to andre områder også havde stemmer nok til et gennemsnitskredsmandat her, hvis det havde det minimale antal stemmer i det tredje område, ville det formentlig med ca. 40 000 stemmer blive repræsenteret i folketinget med tre mandater. Det er en ikke ringe lempelse, og når jeg ikke har kunnet få hverken det princip, jeg ønsker, eller det, jeg i praksis ville erklære mig tilfreds med, støtter jeg i hvert fald forslaget om denne lempelse. Jeg tror ganske vist ikke, at den får så stor praktisk betydning, simpelt hen fordi jeg forudser, at der nok ikke bliver valg, før vi foretager en mere gennemgribende revision af valgloven, og det kan være, at vi når til yderligere lempelser ved denne revision. Alligevel er det dog af værdi, at man får den gennemført, og jeg anbefaler, at man stemmer for ændringsforslaget under B, nr. 1.

Hvad det videre arbejde med sagen angår, har der været talt om, at vi må frem til et helt andet valgssystem. Jeg er ikke blind for, at der kan tænkes et helt andet valgssystem end det, vi har. Jeg vil ikke på forhånd afvise tanken herom. Ved det nuværende valgssystem kan vi ganske vist opnå matematisk retfærdighed mellem partierne, men man har på den anden side så mange ulemper at slås med, at hvis man kan gennemføre forholdstalsvalgmåden på anden måde, tror jeg ikke jeg vil have noget imod det. Det kommer blot an på, hvordan man så former forslaget. Hvis man tænkte sig at indrette valget på en anden måde, således at man i praksis får en større og stærkere spærregel, end man har nu, tror jeg dog at mit parti vil melde fra. Men alt dette er endnu ikke undersøgt og overvejet, og vi må altså vente og se, til vi kommer til nærmere overvejelser og får de fornødne beregninger.

Foreløbig vil jeg anbefale, at man vedtager den foreslåede lempelse i spærreglerne, og så må vi indstille os på, at vi derefter skal gå videre med en omhyggelig gennemgang af hele valgloven for at få gennemført de absolut nødvendige og rimelige ændringer og for at få tid til at se på, om der kan indføres et andet og mere demokratisk valgssystem end det, vi har nu.

[Aksel Larsen.]

Jeg ved ikke, om det kan lade sig gøre, men jeg har allerede sagt, hvilke betingelser jeg formoder mit parti vil stille.

Jeg anbefaler, at folketinget vedtager den nu foreslåede lempelse.

Iver Poulsen: Jeg finder det noget ejendommeligt, at det udvalg, som har haft regeringsforslaget til lov om ændring i lov om valg til folketinget til behandling, ikke samtidig har behandlet det lovforslag, som vi har fremsat om samme emne, nemlig ændring af spærrereglen, idet vi dog fremsatte vort forslag, før regeringsforslaget fremkom, og det blev behandlet ved første behandling sammen med regeringsforslaget og samme dag henvist til behandling i samme udvalg som dette.

Udvalgsflertallets ændringsforslag under B, nr. 1, viser, at udvalget ikke har ment at kunne tage hensyn til det forslag, som vi har fremsat om ændringer i valglovens spærreregul. Det ændringsforslag, som er stillet i betænkningen, betyder naturligvis en lempelse i forhold til de gældende spærreregler. Som tidligere forlanges, at et parti enten skal have opnået et kredsmandat eller, og nu kommer ændringen, at et parti i to af de tre områder, som valgloven opererer med, skal opnå et antal stemmer, som svarer til det antal stemmer, der i det pågældende område kræves til et kredsmandat. Det er en lempelse, idet man her kun kræver dette antal stemmer i to af områderne og ikke i det tredje. Endelig har man ombyttet 60 000 stemmers spærrereglen, som vi kalder den, med en 2 pct.s spærreregul, så at et parti opnår andel i tillægsmandaterne, hvis det opnår 2 pct. af de afgivne gyldige stemmer. Det vil sige, at hvis vi havde haft den regel ved valget den 15. november 1960, ville et parti, som havde opnået 48 000 stemmer, også dermed have opnået ret til andel i tillægsmandaterne. Men det, der her er sket, er jo først og fremmest kun, at man har erstattet et eller andet tilfældigt tal, nemlig 60 000, med et andet lige så tilfældigt tal, som ikke kan sagligt begrundes. Vi er af den opfattelse, at sådanne tilfældige tal ikke bør findes i en valglov, for de kan nemlig ændres til enhver tid, når dette måtte passe et politisk flertal, til tal af en hvilken som helst størrelsesorden,

og hvis visse partiers, nemlig venstres og det konservative folkepartis, ønsker skulle følges, har jeg et klart indtryk af at disse talstørrelser ville blive ændret i opadgående retning.

Grundlovens § 31 er så klart og utvetydigt affattet, at fortolkningsvanskeligheder overhovedet ikke kan forekomme. Derfor synes jeg, det er højst ejendommeligt, at man ikke ganske kort og klart kan rette sig efter grundlovens krav i § 31, det krav, som vort lovforslag søger at opfylde. Det går nemlig ud på, at et parti opnår andel i tillægsmandaterne, hvis det opnår enten et kredsmandat eller i hele landet så mange stemmer, som kræves gennemsnitligt til et kredsmandat for landet som helhed. Hvis man gennemførte en sådan ændring, var valgloven bragt i overensstemmelse med grundlovens § 31 og opfyldte kravet om ligelig repræsentation af de forskellige anskuelser i vælgerbefolkningen. Det ville betyde ro om valgloven, og det ville betyde noget meget væsentligt, nemlig at valgloven blev bragt i overensstemmelse med grundloven, og dermed ville der også være skabt respekt om valgloven.

Man var enig om, blev der sagt af en af de ærede ordførere, at man skulle have en eller anden form for spærreregul. Dér mener jeg i hvert fald af praktisk erfaring at vide, at den bestemmelse, som går ud på, at et parti skal indsamle 10 000 gyldige underskrifter fra vælgere for at kunne anmelde partiet, er spærreregul nok, for det er ikke enhvers sag at samle 10 000 gyldige underskrifter forud for et valg. Det har vi i hvert fald prøvet nogle gange, så vi kan tale af erfaring. Når det ærede medlem hr. Harald Nielsen siger, at den nuværende spærreregul overhovedet ikke har betydet den mindste hindring for partier, for de er jo kommet i folketinget, er det ikke rigtigt, for det var den nuværende spærreregul, som hindrede de uafhængige i at komme ind i folketinget i 1953 og ligeledes i 1957. Det er der da vist ikke nogen som helst tvivl om.

Det var meget interessant at høre om aftalen mellem venstre, det konservative folkeparti og socialdemokratiet om, at den nuværende spærreregul ikke måtte ændres; det var en gentlemanaftale, blev der sagt. Og nu diskuteres det så, hvor længe en sådan aftale er gyldig. Jeg synes, det må

[Iver Poulsen.]

ligge ganske klart, at en sådan aftale kun har gyldighed inden for den valgperiode, hvori den er truffet. Ellers måtte den være i strid med grundlovens § 56, idet den da ville være bindende for nye folketingsmedlemmer, som vælges ind ved et senere valg. Jeg er meget tilfreds med, at det er lykkedes de radikale at slå hul på denne aftale.

Da, som jeg har nævnt, de foreliggende ændringsforslag ikke bringer valgloven i overensstemmelse med grundloven ved at fjerne de efter min opfattelse grundlovsstridige og udemokratiske spærregler, men kun ombytter et tilfældigt tal med et andet tilfældigt tal, som ved en passende lejlighed af et politisk flertal kan ændres til et tredje ganske tilfældigt tal, kan mit parti ikke stemme for de foreliggende ændringsforslag.

Poul Møller: Efter valglovens gennemførelse i 1953 forekommer det mig, at erfaringen har vist, at den gældende spærregel har haft nogle uheldige virkninger. Den har ikke kunnet accepteres af mange vælgere, de har ikke kunnet forstå dens mening og betydning, og man har derfor set, tror jeg, at mange vælgere netop har stemt på trods af valglovens spærregel og derved sikret mindre partier repræsentation i tinget. Jeg havde helst set, at en samlet revision af valgloven var blevet gennemført i forbindelse med det lovforslag, som den højterede indenrigsminister har fremsat, og at man også herigennem var nået frem til en ændring af den bestående spærregel. Men når afstemningen kommer i dag, vil jeg stemme for ændringsforslaget under B, nr. 1, om mildnelse af spærreglen. Jeg anser ikke flertalsforslaget for ideelt, men jeg mener, det er bedre end den bestående regel, der ikke i årene siden 1953, som jeg har nævnt, har haft heldige virkninger.

Jeg mener ikke, at valglovsbetragtninger skal spille nogen nævneværdig rolle for vælgernes afgørelse på valgdagen, således som tilfældet har været det under den gældende valglov. Vel kan visse krav til partiernes størrelse ikke undgås, så længe man bevarer en tillægsmandatorordning som den, vi har i vor valglov, men det gælder om at udforme reglerne på en sådan måde, at

de fører til det mindst mulige spild af stemmer, og derfor vil jeg i dag støtte flertalsforslaget.

Indenrigsministeren (Hans R. Knudsen): Jeg takker udvalget for det arbejde, der er udført med lovforslaget, og specielt vil jeg gerne takke udvalgets flertal for den indstilling, der her foreligger dels om gennemførelse af den del af det oprindelige lovforslag, som i udvalgsbetænkningen er betegnet med a, dels om, at udvalget vil arbejde videre med den del af lovforslaget, som i betænkningen er betegnet med b.

Jeg er fuldt indforstået med, at en meget væsentlig del af det oprindelige lovforslag og herunder først og fremmest hele spørgsmålet om valgkredsinddelingen ikke kan færdigbehandles, inden folketinget tager sommerferie, og at det derfor vil være ønskeligt, at udvalget fortsætter sit arbejde med disse problemer. Men der er visse ting i det oprindelige forslag, som ikke alene kan gennemføres på nuværende tidspunkt, men som efter min formening også bør gennemføres nu.

Jeg vil gerne sige til det ærede medlem hr. Poul Sørensen, som mente, at man gennemfører lovforslaget for hurtigt — jeg tror, at det ærede medlem hr. Harald Nielsen brugte udtrykket, at det gennemføres som hastesag — at forholdet dog er det, at lovforslaget er fremsat allerede den 13. januar; det har således ligget ca. 4 måneder i udvalget, og de ting i lovforslaget, som her bliver gennemført, er i hvert fald ikke bestemmelser, som man ikke har haft tilstrækkelig tid til at forhandle i udvalget.

Der er visse ændringer, som efter min mening absolut bør gennemføres nu. Vi har lov til at gå ud fra, at folkeafstemningen den 30. maj giver til resultat, at valgretsaldern nedsættes til 21 år. Efter den store tilslutning, lovforslaget herom fik i tinget, mener jeg ikke der kan være nogen som helst tvivl om resultatet af folkeafstemningen den 30. maj. Men selv om vi får 21 års valgretsaldern gennemført med virkning kort efter den 30. maj, kan den ikke få praktisk betydning, hvis der skulle komme et folketingsvalg i indeværende år, fordi netop de 21—23-årige ikke er opført på de valglisten, der er gyldige for resten af året. Det vil derfor efter min mening

[Indenrigsministeren.]

være ikke alene ønskeligt, men også ganske nødvendigt, at der allerede nu gives lov-hjemmel for udarbejdelse af tillægslister for de 21—23-årige for det tilfælde, at et folketingsvalg skulle komme inden februar måned, altså i løbet af det kommende år, for hvilket de nuværende folketingsvalg-lister gælder. Det er en af årsagerne til den foreslåede opdeling af lovforslaget.

Takket være denne opdeling vil der også være mulighed for udvalget for at arbejde videre med det store problem vedrørende valgkredsinddelingen, for de ærede ord-førere har jo ret i, at det er et problem så stort og så omfattende, at det virkelig kræver tid til en grundig gennemarbejdning, og der kræves vel også en vis tid til at overvinde alle de vanskeligheder af forskellig art, som hænger sammen med, at man i det hele taget begynder at røre ved spørgsmålet om valgkredsene ud over det foreslåede, nemlig de ændringer, som er naturlige følger af ændringer i kommune-grænserne.

Jeg mener også, det er ret afgørende, at der allerede på nuværende tidspunkt er mulighed for at gennemføre den ændring i spærrereglerne, som udvalgets flertal nu er blevet enigt om. Jeg skal ikke blande mig i debatten om de aftaler, man mener kan være truffet mellem partierne i 1953 — de har ikke været forelagt for mig — men sådanne aftaler, mundtlige aftaler, truffet i 1953, kan det da vist ikke være meningen man ønsker respekteret, efter at der senere er sket regeringsskifte i hvert fald et par gange. Det må vist være rimeligt at mene, at sådanne aftaler er udløbet, og jeg forstår da også af det ærede medlem hr. Poul Møllers bemærkninger, at der i hvert fald ikke for hans vedkommende er tale om at respektere sådanne aftaler, når han i dag går ind for ændringerne i spærrereglerne.

Jeg kan tiltræde det stillede ændrings-forslag til spærreregler. Da lovforslaget

blev fremsat, udtalte jeg, at problemet med spærrereglerne måtte til fri forhandling i udvalget, og det har altså også vist sig, at denne frie forhandling har ført til et resultat. Jeg er overbevist om, at der her i tinget, hvilket også er fremgået af debatten i dag, praktisk taget er enighed om, at valgloven bør indeholde spærreregler; til gengæld kan der være delte meninger om karakteren og omfanget af sådanne spærreregler.

Efter udvalgsflertallets indstilling sker der ikke nogen principielle ændringer i spærrereglerne, og derfor kan det heller ikke være rimeligt nu at sige, at der er tale om en principiel ændring af socialdemokratiets stilling til spærrereglerne. Det er slet ikke principielle og heller ikke særlig gennemgribende ændringer, der foreslås i de gældende spærreregler. Et parti skal for at få andel i tillægsmandaterne fortsat opfylde én af tre betingelser. Man bevarer bestemmelsen om, at opnåelse af et kredsmandat er tilstrækkelig til at få andel i tillægsmandater. Man bevarer også bestemmelsen om, at et parti i visse områder af landet kan få del i tillægsmandaterne, hvis det opnår et vist antal stemmer. Den ændring, der er foreslået i, skal vi sige spærreregul nr. 2, hvorefter det ikke kræves, at man i alle tre områder opnår lige så mange stemmer som det gennemsnitlige antal pr. kredsmandat, men kan klare det ved at opnå et sådant stemmetal i to af landets tre områder, vil betyde en lempelse, men en lempelse, som jeg i hvert fald ikke tillægger nogen afgørende betydning. Der kan vel nok teoretisk tænkes et tilfælde, hvor man kan få tillægsmandater i kraft af denne regel, men jeg har alligevel den opfattelse, at det, der er afgørende — og det har det også været under forhandlingerne her — er, hvordan spærreregul nr. 3 er.

Spærreregul nr. 3 er den mildeste form for spærreregul. Det er min opfattelse, at hvis man kan opfylde spærreregul nr. 2, har man som regel også opnået det stemmetal, der skal til efter spærreregul nr. 3, enten det

[Indenrigsministeren.]

så er de 60 000, som kræves i øjeblikket, eller det er de 2 pct. af det samlede afgivne antal gyldige stemmer, som her er foreslået. Det er heri, lempelsen i spærrereglen ligger, en lempelse fra 60 000 stemmer til de 2 pct.

Ved sidste valg blev der afgivet 2,4 mill. stemmer. En spærreregul på 2 pct. vil svare til ca. 48 000 stemmer beregnet på grundlag af dette tal, men ingen kan være i tvivl om, at stemmetallet fremover vil vokse med vælgertallet. Vi vil allerede i kraft af, at de 21—23-årige får stemmeret, komme op på et betydelig større stemmetal, og den naturlige tilgang af vælgere vil også bringe stemmetallet op. Derfor er de 2 pct. efter min mening en bedre regel. Det er mere rimeligt at have en procentregel end at have et tal, der ligger fast, uanset hvor mange vælgere der er, og uanset hvor mange vælgere der stemmer. Ændringen vil betyde en øjeblikkelig mildnelse af reglen; hvor længe det bliver ved at være det, er imidlertid ret uvist. Netop på baggrund af hele den debat, der har været om spærreregler, den uenighed, der har været, og som ikke alene har været partierne imellem, men som også er gået ind i partierne, hvad vi senest har erfaret i dag, synes jeg det ville være en fordel, om man nu kunne gennemføre en sådan mere fornuftig spærreregul, der også kan tiltrædes af nogle fra de partier, som tidligere har været modstandere af de spærreregler, vi har gennemført.

Jeg anbefaler, at man gennemfører både den opdeling af lovforslaget, der her er stillet forslag om, og de ændringsforslag, som dels udvalget, dels jeg har stillet.

Per Hækkerup: Det ærede medlem hr. Poul Sørensen stillede et direkte spørgsmål til mig og gjorde en bemærkning, som jeg finder det nødvendigt for mig at besvare.

Spørgsmålet var, om socialdemokratiet ved at medvirke til den foreslåede lempelse af spærrereglen dermed havde ændret sin principielle stilling til spørgsmålet om opretholdelse af en spærreregul i valgloven. Hertil er svaret ganske klart og tydeligt, at vor principielle indstilling er uforandret. Vi mener, at valgloven skal have en sådan

spærreregul; hvor stor, hvor effektiv, hvor grænserne for spærrereglen skal sættes, er ikke et principielt spørgsmål, men et spørgsmål, som man i hver enkelt situation, hvor forslaget har været til behandling, så vidt muligt har måttet forhandle sig til rette med de andre partier om med det formål at opnå enighed eller i hvert fald at få et flertal for den spærreregul, der skal gælde. Der er altså ikke tale om nogen principændring, men om en rent praktisk vurdering af, hvor effektiv spærrereglen skal være.

Den anden bemærkning, jeg gerne vil gøre, er foranlediget af det ærede medlem hr. Poul Sørensens udtalelser om værdien af og fastheden i aftaler. Jeg forstår det ærede medlem således, at han mente at måtte sætte et spørgsmåltegn ved, hvilken værdi man kunne tillægge aftaler truffet med det socialdemokratiske parti, og henviste her til erfaringer fra den senere tid. Jeg vil meget dybt beklage, hvis det ærede medlem får indtrykket af, at socialdemokratiet ikke står ved den truffen aftale. Men jeg tror, det må være ganske klart, at når en aftale er truffet for 8 år siden, når, som den højtærede indenrigsminister gjorde opmærksom på, der siden da er afholdt 2 folketingsvalg og sket 2 regerings-skifter, så er det et problem, om en sådan mundtlig aftale fortsat skal opretholdes til punkt og prikke. Jeg tror, man har lov at sige, at forudsætningerne meget vel kan forskyde sig i løbet af 8 år. Jeg mener derfor ikke, at det ærede medlem ud herfra har lov til at drage socialdemokratiets vilje til at overholde indgåede aftaler i tvivl.

Det ærede medlem fremførte imidlertid en ting til som motivering for sin tvivl — eller for sin voksende tvivl, vil jeg hellere sige — vedrørende socialdemokratiets ordholdenhed, nemlig den aftale, som jeg har forstået er truffet med hensyn til spørgsmålet om besættelse af formandspladser i udvalgene. Det ærede medlem henviste til, at den højtærede statsminister efter valget henvendte sig til ham og foreslog, at man vendte tilbage til den gamle ordning: at de partier, der havde stillet forslag, fik formandsposten i udvalget. Vi drøftede det dengang i min gruppe, og det, den højtærede statsminister fik tilslutning til af den socialdemokratiske gruppe, var, at vi prin-

[Per Hækkerup.]

cipielt skulle vende tilbage til den gamle ordning, men dog således, at spørgsmålet skulle afgøres i hvert enkelt tilfælde.

Det ærede medlem fandt, at vi havde fraveget denne aftale i hvert fald med hensyn til et bestemt udvalg, nemlig vedrørende et forslag, oppositionen havde fremsat, og hvor socialdemokratiet alligevel fik formandsposten. Jeg går ud fra, at det ærede medlem sigter til det tilfælde, hvor der, da sættemødet fandt sted, kun befandt sig repræsentanter for regeringspartierne i udvalgsværelset; oppositionens medlemmer af udvalget var ikke mødt op, og det var derfor praktisk umuligt at vide, om oppositionen ville have formandsposten eller ej; i denne situation valgte man derfor en socialdemokrat som formand for udvalget. Dette har man ikke lov til at tage som udtryk for ond vilje fra regeringspartiernes side, og jeg kan tilføje, at det er stadig og fortsat mit partis agt at stå ved den aftale, der er truffet om, at vi principielt skal vende tilbage til den gamle ordning, men at spørgsmålet konkret skal diskuteres og afgøres i hvert enkelt tilfælde, over for hvert enkelt forslag.

Harald Nielsen: Jeg skal ikke forlænge debatten; vi kender jo alle argumenterne for og imod i den sag, der her er til diskussion. Men for at der ikke skal være nogen misforståelse, vil jeg sige til det ærede medlem hr. Baunsgaard, at vi har i høj grad inden for venstre været opmærksom på alle de urimeligheder, som tillægsmandatordningen og den spærreregul, der knytter sig dertil, giver anledning til. Det kan det ærede medlem overbevise sig om, hvis han vil slå tilbage og se, hvad der ved tidligere lejligheder har været sagt fra vor side om denne sag. Det er jo netop derfor, vi ønsker at komme af med tillægsmandaterne. Spærreregul knytter sig jo kun til tillægsmandaterne; kredsmandaterne kæmper alle partier om på fuldstændig lige vilkår; det er først, når vi kommer til tillægsmandaterne, at der opstilles særlige betingelser for at få adgang til dem. Derfor mener vi, at den eneste virkelig gode måde at få afskaffet spærreregul på er at få afskaffet tillægsmandaterne, og — det vil jeg gerne sige til den højtærede indenrigsminister — det har vi

ikke i udvalget haft tid til at undersøge muligheden af. Vor indstilling har været, at vi først måtte have klaret, om den vej var farbar, og hvis den ikke var farbar, måtte vi have drøftet, hvilke ændringer det kunne være rimeligt at foretage med hensyn til den gældende spærreregul. Det har vi som sagt ikke haft tid til. Det er vi ikke tilfredse med, og derfor kan vi naturligvis ikke medvirke til gennemførelse af det her stillede forslag; det kan vi ikke deltage i.

Poul Sørensen: Jeg har kun en enkelt bemærkning til det ærede medlem hr. Baunsgaard; der er ingen grund til at gå ind i en debat om alle de principper, vi har haft fremme gang på gang angående spærreregul. Jeg vil bede det ærede medlem om at tydeliggøre en bestemt vending i hans indlæg. Jeg forstod det sådan, at det radikale venstre havde accepteret et forlig om en spærreregul, som man i partiet ikke var tilfreds med, idet man mente, at det i virkeligheden burde være sådan, at havde man stemmer til et mandat, skulle man også have det mandat. Dette vil altså sige, at hvis man har $\frac{1}{175}$ af stemmerne, så skal man have et mandat. Jeg tror, at det vil interessere i hvert fald medlemmerne af min gruppe at få fastslået, om dette nu er det radikale venstres standpunkt.

Vi har diskuteret problemet her i salen før. Dengang var det retsforbundet, der havde dette synspunkt; da havde det radikale venstre et andet synspunkt, som blev fastholdt af partiets daværende ordfører, Oluf Steen. Nu er det altså nået dertil, har jeg forstået på den ærede radikale ordfører, at nu skal spærreregul for så vidt afskaffes, og hvis man blot har stemmer til et mandat, så skal man have det, selv om stemmerne samles sammen hele landet over.

Det samme standpunkt gav for så vidt det ærede medlem hr. Aksel Larsen til kende som både sit og partiets. Han mente ikke, at man kunne nå så vidt, da folketinget ikke ville gå med dertil, men jeg fik den opfattelse, at det var det, som det ærede medlem i princippet gik ind for. Og den opfattelse, vi fik af det ærede medlem hr. Iver Poulsens standpunkt, var nøjagtigt den samme. De 3 partier erklærer sig for så vidt ganske uenige i det, man nu er

[Poul Sørensen.]

nået frem til. Men når socialdemokratiet, således som det ærede medlem hr. Per Hækkerup meddelte det, har bibeholdt sin principielle stilling med hensyn til, at en spærreregul skal der findes, er det så ikke ganske uforståeligt, at man nu over hals og hoved skal rive sagen ud af arbejdet i udvalget og gennemføre en spærreregul med lempeligere betingelser end den, vi har nu, en spærreregul, som overhovedet ikke tilfredsstiller de partier, der er lavet forlig med, og som jeg har forstået socialdemokratiet heller ikke er tilfreds med?

Det virker ejendommeligt for os, og vi kan kun beklage, at man under disse forhold vil gennemføre et sådant forslag. Nu må vi jo se, om denne valglov overhovedet skal bruges til et valg; det kunne jo være, at man efter et valg nåede tilbage til det standpunkt, vi her plæderer for, og så vil det ærede medlem hr. Per Hækkerup måske se lidt anderledes på sagen. Der kan meget vel inden valget komme et nyt forlig mellem socialdemokratiet og det radikale venstre og andre partier i salen. Det ærede medlem hr. Aksel Larsen har jo også i høj grad bidraget til drøftelserne i udvalget og præget denne afgørelse; også det finder jeg i og for sig ganske overraskende. Det skulle ikke være nødvendigt at understrege over for det ærede medlem hr. Baunsgaard, at spørgsmålet har ikke noget med demokrati at gøre. Denne forslidte vending, når man taler om spærrereglen, at dens placering skulle afgøre, om man var mer eller mindre demokratisk! Det har intet som helst med demokrati at gøre. Jeg siger det kun for en ordens skyld.

Jeg har så kun en enkelt bemærkning til det ærede medlem hr. Per Hækkerup. Jeg forstår, at statsministeren ikke kan være til stede her og derfor ikke kan deltage i denne drøftelse, hvad jeg i og for sig er ked af. Jeg vil gerne sige til det ærede medlem hr. Per Hækkerup, at det er ganske klart, at en mundtlig aftale, der er truffet, kan vi ikke henholde os til, og hvis et parti erklærer, at nu skal den høre op, så er det også klart, at den må høre op. Det, vi behandler i øjeblikket, et tydeligt bevis på, at således må det være. Det er altså nu 8 år siden, vi drøftede den sag de tre partier imellem, og der er jo også repræ-

sentanter inden for det ærede medlems eget parti, der har nogenlunde samme opfattelse som jeg med hensyn til en aftale af den karakter, som vi taler om.

Men når det ærede medlem derefter udlægger det andet tilfælde, som jeg omtalte, må jeg sige, at så er han ikke tilstrækkeligt underrettet og kan heller ikke være det, da han ikke overværede den pågældende samtale. Sagen er den, at efter at vi ude omkring på møder havde drøftet den ejendommelige handling, som bestod i, at man afskaffede den aftale, der var truffet her i tinget — jeg tror, det var ud fra synspunkter, som den højtærede økonomiminister gang på gang har talt om, inden han blev minister, ud fra synspunktet om det brede samarbejde — hvorved man fratog os udvalgsformandspladserne, erkendte statsministeren, at når man havde fremsat tanker her i tinget, var det på baggrund af arbejdet og samarbejdet i tinget en fornuftig og rimelig ordning, at de partier, der fremsatte lovforslag, fik udvalgsformandspladsen. Det står også ganske tydeligt for mig, at der blev tilføjet, at det ville gælde for statsministeren med hensyn til de to store oppositionspartier, men at der var et andet parti — som han meddelte mig — det ikke skulle gælde for. Således var aftalen. Derfor er det ganske ejendommeligt, at det pågældende tilfælde nu skal udlægges på den måde, at det skyldtes en tilfældighed. Jeg ved, at der var visse praktiske vanskeligheder. Det husker jeg, ligesom det ærede medlem husker, at vi fik indkaldt til et nyt møde, hvor sagen blev drøftet, og hvor der så blev givet den klare meddelelse, at nu skulle aftalen ophæves, idet statsministeren eller det ærede medlem hr. Per Hækkerup, eller hvem det nu var, skulle bestemme fra sag til sag, hvornår vi kunne få lov at besætte udvalgsformandspladser. Jeg kan kun sige, at jeg beklager det dybt.

Vi har altså nu stået over for, at vi havde en aftale med socialdemokratiet, og de havde selvfølgelig efter vor mening fuldkommen ret til at sige: den gælder ikke mere. Men for den anden sags vedkommende, som dog kun ligger nogle få måneder tilbage i tiden, måtte vi spørge os selv: hvad binder i virkeligheden?

Jeg vil føje til over for det ærede medlem hr. Per Hækkerup, at oppositionen ikke har

[Poul Sørensen.]

noget krav på at besætte formandspladsen. Det kan kun være efter aftale, at tinget giver mulighed for, at store oppositionsgrupper får lov til at lede behandlingen af deres eget arbejde i udvalget. Men det er ejendommeligt, når man på den ene side indbyder til samarbejde og træffer en aftale af den nævnte art, at man da uden at gøre os opmærksom på det ændrer aftalen i et møde og dér giver os besked om, at nu gælder den ikke mere. Jeg tilføjer for tydelighedens skyld: den aftale, som statsministeren tilbød os, og som vi accepterede, gælder kun for venstre og de konservative; det blev udtrykkelig sagt; men for os gælder den også uafkortet efter det oplæg, statsministeren gav.

Baunsgaard: Det ærede medlem hr. Poul Sørensen bad mig tydeliggøre, hvad jeg i mit første indlæg sagde vedrørende stemmer til et mandat. Jeg skal gerne gentage, at det er min opfattelse, at opnår man i hele landet så mange stemmer, som der gennemsnitlig er medgået til et kredsmandat, bør man repræsenteres her i tinget. Så vidt jeg erindrer — jeg kan huske forkert — er det i overensstemmelse med, hvad min forgænger som ordfører, hr. Steen, også talte for ved valglovsændringen i 1953.

Til det ærede medlem hr. Harald Nielsen vil jeg kun ganske kort sige om de mærkværdigheder, som han henviste mig til at læse i referatet af hans tale ved første behandling, at jeg husker dem godt. Jeg husker, at de bl. a. gik ud på, at man stemte på en afholdsmand på Lolland, opstillet af venstre, og så valgte man måske en venstremand i Nordjylland, som ikke var afholdsmand, eller det var muligvis omvendt. Når man synes, at det er mærkværdigt, synes jeg dog, det er mere mærkeligt, at en stemme afgivet på retsforbundet giver en venstremand.

Aksel Larsen: Det ærede medlem hr. Iver Poulsen har ret i, at det tal, man nu fastsætter gennem den ændrede regel, for så vidt er tilfældigt. Han har også ret i, at det til enhver tid kan ændres af et politisk flertal. Men hvis det var et tal, man havde udregnet matematisk på videnskabeligt grundlag, kunne det også til enhver tid

ændres af et politisk flertal. Sådan er nu engang vilkårene, og sådan er folketingets arbejde, at det, der er flertal for her i tinget, kommer til at stå i loven.

Det ærede medlem mente, at de 10 000 underskrifter er spærreregulering nok. Men jeg opfatter altså ikke de 10 000 underskrifter som en spærreregulering, men som noget, der skal godtgøre, at det pågældende parti har ret til at sætte et meget stort apparat i gang, deltage i valgkampen, komme på stemmesedlerne o. s. v.; men vi ved jo godt, at mange af underskriverne for et parti ikke stemmer på partiet, for det er de ikke forpligtet til. Det kan jeg ganske vist ikke dokumentere, men jeg kan henvise ærede medlemmer til at kigge på det sidst udkomne nummer af Statistiske Meddelelser om folketingetsvalg den 15. november. Deraf kan man nemlig se, at der forekom ikke så få tilfælde, hvor det kunne dokumenteres, at partier, der havde stillere nok i en valgkreds, ikke engang fik så mange stemmer, som de havde stillere. Jeg tror ikke, at en underskrift på en partianmeldelse er mere bindende end en underskrift som stiller på en kandidatanmeldelse.

Det ærede medlem hr. Poul Sørensen er stadig væk ked af, at denne gentleman agreement, som han kalder det, truffet i april, eller var det i marts måned 1953, mellem 3 partier, som han altså udnævner til gentlemen, ikke fortsat gælder. Tillad mig i denne forbindelse at korrigere det ærede medlem hr. Per Hækkerup, som har taget fejl: der har ikke været 2 valg siden da; der har været 4. Aftalen blev truffet før bekræftelsesvalget i april 1953; vi havde altså aprilvalget i 1953 og så septembervalget i 1953, og derefter havde vi valget i 1957 og valget i 1960.

Jeg tillader mig også at spørge det ærede medlem hr. Poul Sørensen: hvor længe skal en sådan aftale, truffet mellem partiledere, gælde? Hvor mange valg skal den række ud over — 4 eller 40 eller 400? Jeg tillader mig samtidig at gøre opmærksom på, at af folketingets nuværende medlemmer var der 92, som ikke var medlemmer af folketinget på det tidspunkt, da denne aftale blev truffet. 87 af folketingets nuværende medlemmer var medlemmer af folketinget, da aftalen blev truffet, altså et mindretal. Hvordan kan det ærede medlem så mene, at folke-

[Aksel Larsen.]

tinget skal være forpligtet til nu at overholde en aftale, som blev truffet i foråret 1953?

Det er rigtigt, at vi er 3 partier her, der principielt mener, at grundlovens bud burde overholdes, det har det ærede medlem fuldstændig ret i. Det er også rigtigt, at hvis jeg ikke kan få det, jeg principielt ønsker, hvis jeg ikke kan få så meget, som jeg mener er rimeligt, så stiller jeg mig da ikke på det standpunkt, at jeg bliver fornærmet og nægter at tage den lempelse af spærreglen, som jeg kan opnå. Jeg har forsøgt at få en større lempelse af spærreglen, og jeg har ikke kunnet få den — ja men det får mig da ikke til at sige, at så vil jeg ikke stemme for det, der nu foreligger.

Iver Poulsen: Det ærede medlem hr. Poul Møller mente, at stemmeafgivningen var blevet påvirket af spærreglen på den måde, at der var vælgere, som havde afgivet deres stemme i trods mod spærreglen og derfor havde stemt på et mindre parti eller på et parti, som vedkommende måske ikke ville have stemt på, hvis vi ingen spærregel havde haft. Hvis den opfattelse er rigtig — og jeg tror ikke, den er så helt forkert — er det kun et glædeligt udtryk for, at vælgerne lever med og siger: dette her finder vi i hvert fald urimeligt, og vi vil protestere derimod på valgdagen ved at stemme på partier, som udtaler sig imod disse spærregler, som altså går imod valglovens opfattelse.

Det ærede medlem hr. Poul Sørensen spurgte, om vi virkelig mente, at $\frac{1}{175}$ af vælgerne skulle repræsenteres, hvis de fik $\frac{1}{175}$ af stemmerne. Ja, det er vor mening; det ville sidste gang have betydet 14 000 stemmer, og jeg kan ikke se nogen som helst grund til, at en anskuelse, der repræsenteres ved 14 000 stemmer, ikke skulle have lov til at blive repræsenteret her i tinget — navnlig da ikke når grundloven fastslår, at der her skal være en ligelig repræsentation af de forskellige ansuelser.

Det ærede medlem hr. Aksel Larsen sagde, at de tal, man kom til ved forhandling, var tilfældige, men det var de tal, man kom til ved en matematisk beregning også. Det er fuldstændig rigtigt, begge dele er tilfældige, og derfor ønsker vi, at disse tal skal fjernes

fra valgloven, for dér har de intet at gøre, når de optræder som spærregel.

For øvrigt synes jeg, det er ret bemærkelsesværdigt, at man fremfører de mest ejendommelige begrundelser for eller imod spærreglen; men den efter min opfattelse mest vægtige begrundelse, grundlovens krav om en ligelig repræsentation af de forskellige ansuelser i befolkningen, synes jeg man går uden om som katten om den varme grød.

(Kort bemærkning).

Per Hækkerup: Til det ærede medlem hr. Poul Sørensen vil jeg gerne sige, at jeg er enig med ham i, at det er beklageligt, at den højtærede statsminister ikke har kunnet overvære denne debat, men den højtærede statsminister er i øjeblikket optaget af et meget vigtigt møde i statsministeriet og har følgelig ikke kunnet være her. Den højtærede statsminister var her imidlertid for et stykke tid siden, og da benyttede jeg lejligheden til over for statsministeren at referere det ærede medlems udtalelser, og statsministeren bekræftede over for mig, at det synspunkt, som jeg i mit svar for lidt siden fremførte over for det ærede medlem, er korrekt. Statsministeren gav udtryk for — og det er da også min erindring om det, vi tilsluttede os i den socialdemokratiske folketingsgruppe — at vi principielt har den opfattelse, at det er rigtigt, at oppositionspartierne får formandskabet i udvalgene vedrørende de forslag, de to partier selv har stillet, men at dette skal forhandles fra gang til gang. Det er altså ikke en, om jeg så må sige, automatisk regel, sådan som det ærede medlem lod forstå. Det er den forståelse, vi har af sagen i den socialdemokratiske folketingsgruppe, og det var det samme, den højtærede statsminister gav udtryk for over for mig.

(Kort bemærkning).

Poul Sørensen: Det er ret ejendommeligt at høre det ærede medlem hr. Aksel Larsen blande sig i diskussionen om den aftale, der er truffet mellem socialdemokratiet, venstre og det konservative folkeparti i 1953. Det behøver han såmænd slet ikke, de tre partier skal nok klare det op. For øvrigt er det ble-

[Poul Sørensen.]

vet klart op. Socialdemokratiet meddeler os, at aftalen ikke gælder mere. Derefter har vi ikke andet at gøre end at tage det til efterretning, og det er det, vi har gjort under denne drøftelse.

Og så har vi funderet over, hvad der kan ligge bagved, når man hører en drøftelse som denne, hvor de 3 partier, som man vil komme i møde, står op på stribe og erklærer, at det er ikke noget, der batter. De vil alle 3 have en ordning, som jeg dog forstår at socialdemokratiet ikke accepterer, i hvert fald ikke endnu. Foreløbig giver man altså køb på 12 000 stemmer fra de 60 000, og hvad der følger efter, ved jeg ikke noget om. Men på nuværende tidspunkt, forstår jeg på det ærede medlem hr. Per Hækkerup, står man på 48 000, trods det at man indtil for få måneder siden mente, at 60 000 var en rimelig grænse, og trods det at socialdemokratiets tidligere ordfører har samme opfattelse som jeg og siger det måske endnu stærkere end jeg ved drøftelsen her i dag.

Med hensyn til spørgsmålet om formandspladserne har jeg jo ikke kunnet vide, hvad der er vedtaget i den socialdemokratiske gruppe, det får jeg at vide nu. Jeg kan kun vide, hvad den højtærede statsminister har sagt til mig. Jeg har ikke søgt den højtærede statsminister. Statsministeren kom over til vor gruppe, bad om en samtale og meddelte, at han fandt det ganske rimeligt ud fra synspunktet: vi skal jo arbejde sammen og påkalde samarbejde, at venstres og de konservatives forslag skulle behandles med en af deres egne på formandspladsen, og derfor havde han truffet beslutning derom. Han føjede til, at han ikke ville offentliggøre denne aftale, ikke fordi der var tale om en undtagelse for vort vedkommende, men fordi der kunne være tilfælde, som den højtærede statsminister ikke ønskede at klargøre over for offentligheden. Jeg tror nok, at den højtærede statsminister vil kunne erindre samtalen, hvis man får talt med ham. Han ville da heller ikke komme over til os og sige: vi skal nok bestemme, hvornår I kan få formandspladsen, det skal vi læse korrektur på. Der var ikke tale om noget som helst forbehold, da jeg fik beskeden af den højtærede statsminister.

(Kort bemærkning).

Aksel Larsen: Hvis det ikke var meningen, at vi andre havde lov til at blande os i diskussionen om denne såkaldte aftale fra 1953, begriber jeg ikke, at det ærede medlem hr. Poul Sørensen drager den frem. Så kunne han skændes med det ærede medlem hr. Per Hækkerup i vandrehallen, i restauranten eller et andet helt privat sted, han behøvede ikke at bruge folketingets talerstol til det. Jeg har blandet mig i det på den måde, at jeg har protesteret mod det ærede medlem hr. Poul Sørensens udlægning: at når der én gang er truffet en aftale, så gælder den til evig tid. Og jeg tillader mig at spørge det ærede medlem: hvor mange valg skal den gælde? 4, 40 eller 400? Det vil jeg gerne have at vide, og hvis det ærede medlem ikke kan svare, skal han lade være at spille fornærmet over, at jeg har en mening. Nu hører jeg, at det ærede medlem siger, at de 3 partier herinde, der principielt er enige om, at har man stemmer nok til et mandat, skal man have det, også siger, at dette her ikke er noget, der batter, men vi stemmer for det alligevel. Jeg har ikke sagt, at det ikke er noget, der batter. Jeg har sagt, at jeg anser det for en realitet, og derfor vil jeg stemme for det, selv om jeg gerne havde set, at man var kommet længere.

Endelig må jeg korrigere en misforståelse; den er ganske vist uden politisk betydning, men den er så grov, at jeg mener at burde korrigere den. Det ærede medlem hr. Iver Poulsen mener, at jeg skulle have sagt, at de tal, man kommer til her i tinget, er tilfældige, men videnskabeligt udregnede tal er også tilfældige. Det har jeg slet ikke sagt. Jeg beder det ærede medlem forstå, at det er det ærede medlem, der siger, at de tilfældige tal, man er kommet til her i tinget, kan ændres, hvis der er politisk flertal for det. Det har jeg givet det ærede medlem ret i, men jeg har sagt, at hvis tallene ikke var tilfældige, men udregnet på videnskabelig basis af matematikere, kunne de også ændres ved beslutning af et politisk flertal her i tinget.

(Kort bemærkning).

Iver Poulsen: Jeg må rette den misforståelse, det ærede medlem har gjort sig

[Iver Poulsen.]

skyldig i. Jeg har sagt, at det er ganske tilfældige tal, og når jeg siger tilfældige tal, mener jeg tal, bag hvilke der ikke er nogen saglig begrundelse; det er noget, man er kommet frem til ved at sidde og tale om det; den ene synes sådan og den anden synes sådan, og så kommer man til et resultat, der da er et tilfældigt tal.

Med hensyn til, om tal kan kaldes tilfældige, hvis de er matematisk udregnede, vil jeg sige, at det kan de, for der kommer ikke mere ud af en matematisk ligning end det, man putter i den, og jeg vil stadig væk påstå, at når der ikke er saglig begrundelse for de tal, man opfører, er de tilfældige, og de kan til enhver tid ændres, hvis det passer et politisk flertal.

(Kort bemærkning).

Aksel Larsen: Når det ærede medlem hr. Iver Poulsen slet ikke kan forstå, hvad han selv har sagt, og slet ikke forstår, hvad jeg har svaret ham, anser jeg det for nytteløst at forsøge tredje gang at forklare, hvor urimelig hans betragtning er. Hans betragtning gik nemlig ud på, at videnskabeligt udregnede tal kunne tinget ikke ændre ved flertalsbeslutning.

Hermed sluttede forhandlingen.

Ændringsforslaget, hvorefter lovforslaget deles i to lovforslag, nemlig:

a. Forslag til lov om ændring i lov om valg til folketinget. (Om ændring i valgrets-betingelserne m. v.) og

b. Forslag til lov om ændring i lov om valg til folketinget. (Om ændringer i valgkredsfortegnelsen m. v.),
vedtoges uden afstemning.

Forslaget om, at behandlingen af det som b. betegnede lovforslag herefter standses, og at dette lovforslag vises tilbage til udvalget,
vedtoges uden afstemning.

Man gik derefter til afstemning vedrørende det som a. betegnede forslag til lov om ændring i lov om valg til folketinget. (Om ændring i valgrets-betingelserne m. v.).

Ændringsforslag nr. 1

vedtoges med 86 stemmer mod 47; 1 medlem tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

§ 1, således ændret, ændringsforslag nr. 2 om indføjelser af en ny paragraf og § 2
vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Lovforslaget går nu til fornyet behandling i udvalget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om ændringer i lov om boligbyggeri.

(Første behandling findes i tidenden sp. 2209, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 873).

Der var stillet 24 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslagene og spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Axel Ivan Pedersen: Det fremgår af udvalgets betænkning, at udvalget har modtaget en række såvel skriftlige som mundtlige henvendelser fra kommuner, kommunesammenslutninger og organisationer. Disse henvendelser er indgået i udvalgets drøftelser og har resulteret i flere af de ændringsforslag, som boligministeren har stillet og udvalget tiltrådt. Jeg vil gerne takke den højtærede boligminister for disse ændringsforslag, som for fleres vedkommende tilgodeser betragtninger, jeg gjorde gældende ved lovforslagets første behandling, og for samtliges vedkommende betyder forbedringer af lovforslaget.

Jeg skal tillade mig at omtale nogle af de ændringsforslag, hvis betydning jeg anser for særlig stor. Det gælder i første række